

Múzeumi és műemléki hónap '81

Néprajzi hét Szegeden

Az idei múzeumi és műemléki hónap keretében Szegeden hétfőtől a néprajzi és a fészerep. Holnap, hétfőn délután 5 órától a Móra Ferenc Múzeum dísztermében tudományos ülésen számolnak be a múzeumi hálózat szakemberei néprajzi témájú kutatási eredményeiről. A program során dr. Ferenczy Imre: A szegedi boszorkánypercek hiedelmi vonatkozásai és a magyar néphit; Felföldi László: A dél-alföldi szerbek szokáshagyományairól; dr. Juhász Antal: A réti mézők kitermelése és felhasználása a Duna-Tisza-közé déli részén; Szentgyörgyi Tibor: Gabonatárolás a vásár-

helyi tanyákon; T. Knotik Márta: Makói viseletek a századforduló környékén; Juhász János: A karácsonyi asztal ételei a csongrádi táplálkozásban; Nagy Ibolya: A szentesi kubikosság élete és dr. Tóth Ferenc: Egy hagyományos család életútja címmel tart előadást. A Közművelődési Palota Kupola-galériájában október 23-án, pénteken délután 5 órakor Csákvári Nagy Lajos falfaragó kiállításának megnyitójára kerül sor. Október 25-én, vasárnap délután 2 órakor Algyői a fészerep, bemutatják a község történetét, népeletét, s föllep az algyői népi együttes is.

Az MHSZ aktivaértekezlete

Tíz év alatt csaknem félmillióan szereztek gépjárművezetői jogosítványt az MHSZ-tanfolyamain — jelentették be szombaton az MHSZ gépjármű-kiképzési osztályának szakági aktivaértekezletén. A Kertészeti Egyetemen megtartott tanácskozáson értékelték az elmúlt tíz esztendő munkáját és meghatározták a következő tervidőszak feladatait. Elmondották, hogy a gépjárműbarát szakkörök száma elérte a 700-at, s tagjainak létszáma meghaladta a 15 ezret, javultak a kiképzés tárgyi feltételei, 125 millió forint értékben 93 új létesítmény épült, és kicsérlelődött a teljes gépjárműpark.

Kornidesz Mihály

Művészeink éltető forrásból merítenek*

Az Őszi Tárlat, mai képzőművészeti seregszemléje — amelynek évről évre visszatérően Hódmezővásárhely ad otthont, mindig esemény kiállítási életünknek. Lassan harminc éve előrelódott megéretté vált gondolata, s azóta az ismétlődő őszi tárlatokon a rokonnak tekinthető, társadalmi érdeklődésben igen érzékeny alkotói törekvések képviselői a város, a megye, s az ország nyilvánosságára előtt adnak számot eredményeikről. A művészek egymás elé tárják a sokszor keserves kint, máskor felszabadult örömet okozó alkotói munka során festménybe, grafikába, szoborba álmotodott mondanódjukat, s nyíltan, őszintén lépnek a műveiknek igazi közeget, a teremtő szándékuk célját és értelmét adó közönség elé. Az Őszi Tárlatnak a képzőművészeti fórumok között elfoglalt speciális helye arra készít, hogy visszaidézzük a három évtized alatt megtett utat — idezve ezzel képzőművészetünk gyarapodását, fejlődését is —, és emlékezzünk a régebbi múlt kiváló mestereire, akik tiszta szándékkal, nép- és művészetszeretettel a kibontakozás alapjainak megeremítői voltak.

Az Alföld és a képzőművészet termékenyítő erejű találkozásának előzményeit századunk 20-as éveiben fedezhetjük fel. Tornyai János, Pásztor János, Rudnay Gyula, Endre Béla, Kallós Ede művészete kötődött a tájhoz és a városhoz, s 1927-ben ők rendezték itt az első kollektív kiállítást.

Ők Vásárhelyt afféle parasztpárizsnak álmotdák meg, s ha ez történelmi távlatból kissé naivnak is tűnik, de azzal, hogy összegyűjtötték a népművészet pusztuló emlékeit, hogy létrehozzák a népi tradíciókra támaszkodó majolikagyárat, hogy kultúrát akartak teremteni az Alföldön, hogy kiállításiakat rendeztek — meghatározó érvényű, messzire mutató tettet hajtottak végre. Bár nem tömörültek kifejezetten művésztörekvések, munkásságuk eszmei alapja, témaköre és nagy vonásaiban stílusa is rokonná vált. Ők voltak képzőművészetünk történetében az elsők, akik a paraszti életet, a paraszttípusokat nem az érdeklődő idegen szemével látták. Nem kizárólagosan festői motívum tárgyát látták meg szegényparasztságunk életének kereteiben és jelenségeiben, hanem művészetünkön keresztül a földhözragadt osztály képzőművészeti alkotóerőként jelentkezett. A paraszti szemével néztek körül hazájukban és látták meg a grófi szférák világát, a puszták népének sorsát. Szépiet és szentimentalizmus nélkül ragadták meg környezetüket. Törekvésük szociális indítékú volt anélkül, hogy az illusztratív cselekményfészt útját járták volna. Műveikben az izzó szenvedély és a könyörtelen valóságítás ötvöződött alkotói etosszá. Eredményeiket más progresszív hagyományok mellett a modern magyar festészet egyik fő meghatározójának tekinthetjük.

Az alföldi iskola mestereinek munkássága a két világháború között haladó, elkötelezett állásfoglalást jelentett. Jelentőségét a maga zártkörében is lemérhető eszmei tisztasága, esztétikai színvonalja adta.

A felszabadulás után parasztságunk, de a művészek megváltozott életkörülményei, a hagyományok tartalmas folytatásához, és az új, a gazdagabb világ igényes ábrázolásához megköteletől mentes lehetőséget biztosított. Az ide kötődő művészek a hagyomány igazi tartalmát megértve vállalták az elődök realista elkötelezettségét és morális tartását. De kaput is nyitottak: a maguk művészetét igyekeztek minél szélesebb körben ismertté tenni, s várták a művészek e táj iránti érdeklődését is. Ehhez teremtett fórumot az első Őszi Tárlat, amelynek programadó katalógusa — előszava — így fogalmazta meg a kiállítás célját és feladatát: „... a vásárhelyi, pesti és más vidékekről való festők, grafikusok és szobrászok szoros kapcsolatának látható jeleként évente kiállítást kellene rendezni mindazoknak a műveiből, akik számára fontos és kedves Vásárhely. Eleinte teljesen kötetlen lehetne a beküldendő alkotások tárgyköre, később azonban mindinkább arra kellene törekedni, hogy az itt készült vagy e hellyel, tájjal valamilyen vonatkozásban álló mű kerüljön csak kiállításra.”

Vásárhely az évek során valóban „kedves” vált; országos hatósugarú vonása eredményeképpen legjobbjaink szerepeltek és szerelnelnek rendszeresen. Tematikus és stílusi beszükkülés nem következett be. A törekvésük gazdagsága mellett azonban mégis kialakult egy sajátos vásárhelyi vonás. Az évenként visszatérő festők, szobrászok, grafikusok, keramikuskok, az útonnan érkezők, az itt elsőként bemutatko-

zó rokonok abban, hogy az alföldi művészet etikai örökségét vállalják. Közös bennük a plebejus szemlélet, a népi téma választása, de a paraszti életet nem zsánermotívumként, hanem inkább az ember és a természet, az ember és a munka viszonyának, a jobb-szebb életért való örök emberi küzdelem szimbólumaként jelenítik meg. E szemléletben közös, de stílusjegyeiben differenciált törekvés az egyik legjelentősebb összetevője kortárs képzőművészetünknek, amely — szinte az Őszi tárlatok történetében mérhetően — az elmúlt három évtizedben jelentősen gazdagodott, fejlődött. Nemcsak a hazai és külföldi szakmai sikerekre kell gondolnunk akkor, amikor ezt kijelentjük, hanem látnunk kell azt is, hogy a szocialista kultúrának az igen fontos területe mindinkább társadalmi érdeklődésnek előterébe kerül. Pártunk művészetpolitikája, a mecénáló munka elve és gyakorlata széles körű segítséget biztosított ahhoz, hogy a korszerű, a szocialista és realista művészet egyre magasabb színvonalú művekkel képviseltesse magát képzőművészetünk összességében belül és egyre meghatározóbb érvényt nyerjen népünk vizuális kultúrájának szolgálatában.

A műalkotás hazánkban nem redukálódhat kizárólagos szakmai érdekű és érvényű problémafelvetésre, öncélú formai kísérletezésre, vagy akár a művészi szubjektum egyedi állásfoglalására az élet, a világ jelenségeiről. A műalkotás egyre nagyobb hatóerővel legyen jelen népünk életében, hétköznapijainkban és mindenütt, ahol emberek élnek, tevékenykednek. Az értékes művészet csak így válhat közkinccsé, egyúttal így töltheti be magasatos hivatását.

Ez természetesen nem zárja ki az alkotói szabadság meglétét, ellenkezőleg: a nép szolgálatában végzett művészi munka a világos és egyértelmű társadalmi programadásban széles és gazdag lehetőségeket kap. Világnézet és tehetség doiga, hogy alkotójuk mennyire képesek az előbbiek értelmében a művészi választásra, mennyire progresszív tevékenységük, mennyire töltik be a szocialista művészet és népünk kultúrájának, életmódjának gazdagításában szerepüket.

A vásárhelyi őszi tárlatok között fontos állomás a mostani. Alkalmas adt a szemvetésre, feltárja a megtett egyéni utak alkotói problémáit, de sejteti a jövőbeni fejlődést. Ennek továbbra is megvan az aranyfedezete: művészeink éltető forrásból merítenek, mert vállalják a progresszív tradíciók továbbvitelét, ennek mai hatóerejű továbbfejlesztését, gazdagítását, s nem utolsósorban népünk, nemzetünk őszinte szolgálatát.

Ma már egy vitát is indukáló jubileumi bemutatás tanulságai, s az azóta eltelt két esztendő eseményei alapján joggal állíthatjuk, hogy az Őszi Tárlat vonzókörébe tartozó alkotók munkássága éppen nem a kizárólagosság, hanem egy lehetséges út megmutatásával teremtettek példát arra a realizmus korszerű értelmezésére. A műveikkel szembesülve láthatjuk, hogy nem a tematika, nem eszközök privilégiumán nyugszik a néphez szólás szándéka. Hiszen egy életforma kutatása, megértése és vállalása kötötte ide az elődöket. De a megváltozott életforma, a szocializmus vívmányaként kiteljesedett életkörülmények, a világba való kitekintés, a magyar és az egyetemes képzőművészeti stílusban mutatkozó alakváltásai természetesen követelik a hagyomány új szerű értelmezését, megújítását is. S ebben a mai magyar valóság élményanyagának feldolgozása, a mai társadalmi mozgások tendenciáinak megértése, illetve a kifejezőeszközök gazdagításának igénye volt a döntő szempont. Az Őszi Tárlat — mint műveket vonzó fórum — abban játszott a művészetet is orientáló szerepet, hogy kezdeményezést és hagyományt ötvöző nyíltsággal fogadja a társadalmi érdeklődés — úgy is mondhatnánk — „valóságillatú” alkotásokat. Szerepe szükségletet elégít ki, s az itt bemutatásra kerülő művek, a sokszínűség, az eszközbeli differenciáltság ellenére is éppen kiállítási összhatásukban adnak fontos példát arra, hogy művészet csak a „társadalmi egységejében” teremthet értéket.

Talán nem meglepő itt e tétel igazságának megértése céljából Dési Huber Istvánra hivatkozni, aki így ír: „Társadalmi sajátosságok és történelmi szükségességek hajtják újabb és újabb formák felé a ma művészetét is, és — tagadják megannyira is a korifeusok — politikai, társadalmi tudat nélkül nincs művészi alkotás.”

Őszintén kívánom, hogy az Őszi Tárlat legyen továbbra is a tehetséggel a nép érdekében tudatosan gazdálkodó, a művészi progresszióért következően dolgozó művészek alkotásainak gyűjtő fóruma.

Az ismeretterjesztés hatékonysága

A nyelvtanfolyamoktól a történelemszemlélet alakításáig

Bár a statisztikai adatok gyakran meglepősen az embert, a következő néhány szám mégis önmagáért beszél. A TIT Csongrád megyei szervezete 1967-ben hat-ezer ismeretterjesztő órát tartott, ez a szám az elmúlt esztendőre 45 ezerre emelkedett. A tanfolyamok szervezett és rendszeres foglalkozásain annak idején, mintegy ezren az elmúlt évtizedben közel 90 ezren vettek részt. Amíg 67-ben egy-egy tanfolyam átlagosan 30 óráig tartott, addig ez 80-ban már hetten órá volt. Az utóbbi öt évben alig emelkedett az ismeretterjesztő rendezvényeken résztvevők száma: 1976-ban 325 ezren, az elmúlt évben 354 ezren látogatták rendezvényeiket. Összefügg ez azzal a tényre, hogy az ismeretterjesztés terén is szemléletváltás következett be, megszűnt a mennyiségi szemlélet, egy-egy előadó nem 150-200 ember előtt szól, hanem kisebb közösségekben érdeklődő emberek eleménysebb és mélyebb ismeretekkel gyarapítják tudásukat.

A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat nem kisebb feladatra vállalkozott, mint a tudomány-technikai forradalom korában a legszelésebb tömegeknek közvetíteni a friss ismereteket, beépíteni azokat a mindennapi életbe, hogy a tudományos szemlélet meghatározó és alkotó eleme legyen közgondolkodásunknak, napi munkánknak. A megyei szervezet 24 szakosztálya felől a tudományos élet szinte minden szféráját, a gazdaságot, a társadalmat, az ideológiát, a művészeteket sok területét. S hogy mennyire igyekszik lépést tartani az ismeretterjesztés világának változásaival, arra Molnár Zoltán a TIT megyei titkára, mondott néhány szemléletes példát.

A termékszerkezet-váltás nyomán sok üzem, vállalat kérte az ismeretterjesztési segítségét, tanfolyamok, át-képzések szervezését, szakemberek biztosítását. A METRIPOND kérésére például szervezképző tanfolyamot indítottak több nyelven. A mezőgazdaság fejlődésével párhuzamosan a TIT speciális szaktanfolyamokon ismereti a legfrissebb tudományos eredményeket. Igen fontosnak ítélik a társadalmi tudományok eredményeinek népszerűsítését. Legfrissebb vállalkozásuk a legújabb kori magyar történelmet bemutató, szocialista fejlődésünk vívmányait és tapasztalatait elemző akció-sorozat, melynek fő alkotója a történelmi ismeretek,

az gondolkodásmód, a történelmi szemlélet fejlesztése. Az előadások és -sorozatok témái az elmúlt évtizedek fordulópontjaihoz kapcsolódnak, így például a felszabadulás történelmi pillanatához, a proletárdiktatúra megeremítéséhez, a munkáshatalom védelméhez, a mezőgazdaság szocialista átszervezéséhez. A most induló előadások, konferenciák, kerekasztal-beszélgetések nyomán bizonyára megalapozottabbá válik történelmi műveltségünk, a mindennapi események során hatásosabban tudjuk érvényesíteni a történetiség elvét és erősítjük a szocializmus iránti elkötelezettséget is. E nagyszabású vállalkozás előadóinak a megyei levéltárral közösen ajánló bibliográfiát jelentettek meg, melyek segítik a felkészülést, a tájékozódást. Cikkeket, tanulmányokat, kiadványokat sorakoztat fel Tóth Ilona levéltáros összeállítása, a felszabadulástól napjainkig.

Külön szín a TIT munkájában az egyetemi felvételekre előkészítő kurzusok sora és a nyelvtanfolyamok, ahol a növekvő órák bizonyítják a gyarapodó igényeket — hátezerrel tizenegyre emelkedett a különböző nyelven és szinten tanulók száma. A TIT Csongrád megyei szervezeteinek kétezer nyelvtanár tagja van. Ez jól bizonyítja, hogy a munka irányított nemcsak felismerő, az itt élő értelmiségiek hatalmas erejét, de mobilizálni is tudták tudásukat, tapasztalataikat, népszerűségüket. Ennek bizonyítéka az a negyvenöt ezer óra és a 340 ezer látogató. Hogy a Csongrád megyei eredmények milyen kiemelkedőek, néhány adat, összehasonlításul. Az elmúlt öt évben megyénkben 198 ezer ismer-

terterjesztő órát szerveztek, rendeztek. A dupla lélekszámú Borsodban 187 ezret, de az országos átlag mindössze 120 ezer óra. Míg a kétmillió Budapesti ezer lakosra 366 ismeretterjesztő óra jut, addig nálunk 433.

Az eredményesség, a hatékonyság nem mérhető órával vagy centvel, de talán mérceje a TIT iránti bizalom, a gazdagodó érdeklődés, a növekvő igény. Sikerük van az aktuális témákat feldolgozó előadásoknak, a tudományági sorozatoknak, a szabadegyetemeknek. Sokfelé kipróbált és bevált módszer eredményezte sikerüket. A megyei titkár szerint: Az ismeretterjesztést csinálni kell! — ez a legbiztosabb módszer. Azt vallja, hogy a jó borért is hajlandók vagyunk kilométereket utazni, a kiváló ismeretterjesztő programért sem sajnálunk áldozatokat hozni. Ma már nem csupán árulják portékákat, hanem a mind gyakrabban jelentkező igényeket is igyekeznek magas szinten kielégíteni. Ha gazdasági eredményeinkről, társadalmi sikereinkről vagy tudási viszonyaink gazdagodásáról szólunk, nem hagyhatjuk ki a TIT tevékenységét sem.

Nyolcadik küldöttgyűlésére készül a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat. A jövő tavaszán összegzik öt esztendő eredményeit, tapasztalatait, megjelölik a következő ciklus fő feladatait, melyet igyekeznek a helyi sajátosságokhoz, hagyományokhoz igazítani. A küldöttgyűlés feladata lesz a tisztségviselők újjaválasztása is. Am e felmérést, összegző munka mellett — mint Molnár Zoltán elmondta — a napi ismeretterjesztő munka nem szenvedhet csorbát.

T. L.

Gyorsan készül

Védőrendszer a Kis-Balatonnál

Lépcsőlányban vannak a kis-balatoni védőrendszer építői. A július elsején megkezdett és erre az évre tervezett gáterősítési munkát befejezve, már a jövő évi program végrehajtásán dolgoznak. A báránói öblötzetben 3 kilométer hosszúságban befejezték a Zala folyó jobb oldali töltésrősítésének nyers földmunkáit. A Zala töltése a négy-méteres koronakialakítás-sal kétszeres erősséggé lett. Ezen a szakaszon már megkezdődött a rézsülkiképzés

és a fűvesítés is. A gépesített munkabrigádok a zala-szabari öblötzetben éjjelnappali munkával folytatták a töltésrősítést, s mindaddig dolgoznak, amíg az őszi időjárás engedi.

A Kis-Balaton visszaállítási munkáinak első szakaszában kialakuló tározó 21 négyzetkilométeres lesz és 25 millió köbméter vizet fogadhat be. Feltöltése 1985-ben kezdődik. Feladata a Zala folyó hordalékának felfogása, szennyezőanyagainak kiszűrése. (MTI)

* Elhangzott 1981. október 11-én, a XXVIII. Vásárhelyi Őszi Tárlat megnyitóján.